

"חזית שקטה": אלימות בזוגיות בקרב המשרתים בכוחות הביטחון במלחמת "חרבות ברזל"

מחברת הדו"ח: תומר מרון

נובמבר 2024

שדולת הנשים לישראל

תודות

מחקר זה לא יכול היה לקרות בלא עזרתם של שותפות ושותפים לדרך.

תודה לפרופ' רחל דקל, מרצה וחוקרת בביה"ס לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר-אילן ומובילת "אדוות להחלמה", קליניקה ייחודית העוסקת בטראומה ומשפחה – שתמכה וסייעה בבניית השאלון ובניתוח הממצאים.

תודה ליסמין רובין קופר, מנהלת יוזמת "קווים אדומים – השותפות למניעת אלימות בזוגיות"; לדרור נצר, מנהל שותפויות תחום מעורבות גברים ביוזמת "קווים אדומים"; ולזיו רז, יועץ ומומחה בתחום האלימות במשפחה ביוזמת "קווים אדומים" – שתרמו רבות מהידע ומהניסיון העשירים שלהם בכל שלבי המחקר.

תוכן עניינים

4 רקע

5 מטרת המחקר

5 שיטת וכלי המחקר

6 מדגם

6 הליך איסוף המידע והנתונים

6 ממצאים

6 מאפייני רקע

7 מאפייני מצוקה נפשית בעקבות המלחמה

8 מדד אלימות בזוגיות

8 אלימות רגשית וכלכלית

10 אלימות פיזית ומינית

10 מצוקה נפשית בעקבות המלחמה ואלימות בזוגיות

11 שינוי בתדירות ההתנהגויות האלימות בעקבות מלחמת "חרבות ברזל"

12 מסקנות

12 המלצות מדיניות

רקע

אלימות בזוגיות היא מן התופעות החברתיות הקשות והעיקשות שקיימות, החוצה מעמדות, מגזרים ומצב סוציאקונומי. האלימות לובשת צורות מגוונות אשר המשותף לכולן הוא התנהגות כוחנית, יחסי שליטה ויצירת תלות, הטלת מורא והשפלה. אלימות בזוגיות גורמת לצמצום מרחב ההחלטה והפעולה של קורבנותיה, ומביאה לכדי פגיעות נפשיות ופיזיות.¹ בכל צורותיה, אלימות בזוגיות המופנת נגד נשים בפרט, מהווה הפרה חמורה של זכויות האדם של נשים, ומאיימת על חירותן ועל חייהן.

בשבעה באוקטובר 2023 פתח ארגון הטרור חמאס במתקפת פתע על יישובי עוטף עזה. אירועי השבעה באוקטובר, ומלחמת "חרבות ברזל" שפרצה בעקבותיהם, מעלים חשש רב להחמרת האלימות כלפי נשים ובין בני זוג בישראל. המתח המתמשך, המשפחות המפונות מביתהן, ריבוי כלי הנשק בידי האזרחים, גיוסי המילואים הנרחבים ואיתם החשיפה של רבים לאירועי לחימה קשים, עשויים כולם להגביר את רמת הפגיעות בתא הזוגי והמשפחתי.

מתחילת המלחמה שדולת הנשים מפעילה את "הקו של אליס", מרכז מיצוי הזכויות לנשים במלחמה, אליו מגיעות אלפי נשים המדווחות על הקשיים והצרכים שלהן במהלך המלחמה. בחודשים האחרונים הגיעו לפתחנו נשים רבות שתיארו מקרי אלימות בתוך התא המשפחתי, לעיתים מקרים ראשונים ולעיתים החמרה בעקבות גיוס של בן זוגן לשירות מילואים. נשים רבות שיתפו אותנו בקושי של בן זוגן במעבר בין שירות מילואים לתוך שגרת הבית, תוך יציאה וחזרה לסבבים נוספים.² מספר מחקרים מהשנים האחרונות מצאו שיעורים גבוהים של אלימות כלפי נשים מצד בני זוגן באזורי קונפליקט צבאי. מחקרים נוספים מרחבי העולם אף מצביעים על החמרה בתופעת האלימות במשפחות ובזוגיות מיד לאחר אירועים מסכני חיים ברמה הלאומית, כמו אסונות טבע, מגפות או מלחמות, שממשיכה גם בחלוף כמה שנים מהאירועים עצמם.³

במהלך השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל, נרצחו 21 נשים על רקע אלימות במשפחה,⁴ לעומת 17 נשים בתקופה המקבילה בשנה שעברה (עלייה של כ-24%). בנוסף, נתוני משטרת ישראל ומשרד הרווחה מצביעים על עליית החומרה במקרי האלימות במשפחה ביחס לשנה הקודמת; חלה עלייה של 65% במספר הפניות לרווחה על אלימות במשפחה,⁵ מספר כתבי האישום המוגשים והמעצרים שמתבצעים גבוה יותר, וזמן שהות של נשים נפגעות אלימות במשפחה במקלטים ארוך יותר.⁶ מנגד, הנתונים מצביעים דווקא על ירידה בכמות התיקים שנפתחו במשטרה על רקע אלימות כלפי אישה בתוך התא המשפחתי, ובכמות הנשים שנכנסו למקלטים. בעת מלחמה ומשבר גוברים החסמים המונעים מנפגעי ונפגעות אלימות לדווח על פגיעתם גם בשגרה, בשל התפיסה כי המשבר הלאומי שתופס

¹ יוזמת "קווים אדומים" (2022). [אלימות בזוגיות – הגדרה](#).

² סוסיסה, ע., שקד, ר., פרונט, ש. ובראלי, ג. (2024). [סקירת ספרות – הקשר בין אלימות כלפי נשים במשפחה ומצבי מלחמה](#). הפקולטה למדעי הרוח, אוניברסיטת תל אביב.

³ רזניקובסקי-קוראס, א., שפירא, ה., אלפסי, ב. וארזי, ט. (2024). [אלימות במשפחה בזמן מלחמה: סקר 'בזק' מקוון לבחינת היקפי אלימות במשפחה בחברה הישראלית בעת מלחמת 'חרבות ברזל'](#). דמ-001-24. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

⁴ ספירה זו כוללת נשים שנרצחו, על פי החשד, בידי בן הזוג שלהן או אחד מבני משפחתן מתחילת אוקטובר 2023 ועד אוקטובר 2024, ולא כוללת נשים שנרצחו בנסיבות אחרות.

⁵ גיל-עד, ה. (2024). [משבר כלכלי, לחץ בבית – ופליטות בתוך המדינה: כך המלחמה משפיעה על אלימות במשפחה](#). Ynet. נדלה: 14.11.2024

את תשומת הלב והקשב הציבוריים מגמד את הקשיים האישיים, ביניהם גם מקרי אלימות במשפחה שנתפסים כלא דחופים או חשובים מספיק, ודוחק אותם לשוליים.⁷ כמו כן, הפער בין עליית שיעור הפניות לרווחה לירידה בשיעור התיקים הנפתחים במטרה עשויה להצביע על חוסר האמון במערכת אכיפת החוק.⁸

בתאריך 26 בדצמבר 2023 פרסמו משרד הביטחון, משרד האוצר וצה"ל את תכנית "מגויסים למילואים" הכוללת מענקים והטבות לחיילי וחיילות המילואים ובני משפחותיהם. המענים היחידים שאושרו לצורך טיפול נפשי במסגרת התוכנית הם מענק בגובה 1,500 ₪ לליווי נפשי וטיפול משלימים למשרתי המילואים, ומענק נוסף בגובה 1,500 ₪ לליווי זוגי.⁹

באשר לעובדים והמתנדבים ביתר כוחות הביטחון וההצלה, נראה כי התייחסות למצוקה נפשית בעקבות אירועי הלחימה היא מינימלית; מלבד תוכניות סיוע נפשי זמניות שניתנו בידי ארגוני מתנדבים בחודש הראשון למלחמה, וכן זכאות לטיפול למי שתבעו אחוזי נכות בגין פגיעה פיזית או נפשית, אין עדות לכל מענה נפשי ייעודי לעובדי כוחות הביטחון וההצלה שנחשפו לאירועי הלחימה.

מטרת המחקר

לאור הסיכון להחמרת האלימות כלפי נשים בעקבות אירועי הלחימה, במהלך חודש ספטמבר 2024 ערכה שדולת הנשים בישראל סקר לבחינת הקשר בין חשיפה ישירה ללחימה ובין תופעת האלימות בזוגיות, על כל סוגיה. המחקר מבקש להאיר זרקור על תופעה מדאיגה שדורשת טיפול תוך הרחבה ודיוק המענים הקיימים; מי שתרמו עצמם למאמצי הלחימה, בשדה הקרב, בעורף, או בבית, עומדים ועומדות בפני התמודדות כואבת גם בתא הזוגי והמשפחתי.

שיטה וכלי המחקר

המחקר נערך בשיטה כמותית באמצעות סקר אוכלוסייה מקוון לדיווח עצמי. השאלון פותח במיוחד עבור מחקר זה, בהתבסס על שאלון PC-PTSD-5 לבחינת מאפייני מצוקה פוסט-טראומתית ועל שאלון לסקר שביצע מכון ברוקדייל, לבחינת היקפי אלימות במשפחה בחברה הישראלית בכללותה.¹¹ השאלון כלל 35 פריטים, לא כולל מאפייני רקע (ראו נספח א'), ואלו רכיביו:

⁶ בן-אליהו, ה., חסון, י. ודגן-בוזגלו, נ. (2024). [חינויות, שקופות ומודרות: השלכות המלחמה על נשים בישראל](#). מרכז אדוה.

⁷ רזניקובסקי-קוראס ואחרים (2024). אלימות במשפחה בזמן מלחמה.

⁸ גיל-עד, ה. (2024). משבר כלכלי, לחץ בבית - ופליטות בתוך המדינה.

⁹ דוברות והסברה, אגף תקציבים (2023). [שר האוצר ושר הביטחון השיקו את תכנית "מגויסים למילואים" - מעטפת לאומית למשרתי ומשרתות המילואים ומשפחותיהם בהיקף שנתי של 9 מיליארד ₪](#). משרד האוצר. נדלה: 17.11.2024.

¹⁰ Prins, A., Bovin, M. J., Smolenski, D. J., Mark, B. P., Kimerling, R., Jenkins-Guarnieri, M. A., Kaloupek, D. G., Schnurr, P. P., Pless Kaiser, A., Leyva, Y. E., & Tiet, Q. Q. (2016). [The Primary Care PTSD Screen for DSM-5 \(PC-PTSD-5\): Development and evaluation within a Veteran primary care sample](#). Journal of General Internal Medicine, 31, 1206-1211.

¹¹ רזניקובסקי-קוראס ואחרים (2024). אלימות במשפחה בזמן מלחמה.

1. חשיפה למלחמת "חרבות ברזל": המשיבים נשאלו על אופן חשיפתם למלחמה וכן על אופן חשיפתם של בני ובנות זוגם – שירות מילואים או חובה ביחידות עורפיות או באזורי הלחימה, עבודה באחד מכוחות הביטחון וההצלה באזורי הלחימה, משך השירות או העבודה באזורי הלחימה ואזור שהותם בשבעה באוקטובר.
2. מאפייני מצוקה נפשית בעקבות המלחמה: המשיבים נשאלו על הופעתן של חמש תופעות שמהן עלולים לסבול אנשים כתגובה לאירועים צבאיים וביטחוניים מסוכנים, בתקופה שמאז תחילת המלחמה.
3. התנהגויות אלימות במערכת היחסים הזוגית: בהתאם לחלוקה המקובלת בעולם, משתנה האלימות בזוגיות הורכב מארבעה סוגי אלימות: אלימות נפשית-רגשית, אלימות פיזית, אלימות מינית ואלימות כלכלית. לצורך הניתוחים במסמך זה אוחדו סוגי האלימות לשני סוגים: אלימות רגשית וכלכלית, ואלימות פיזית ומינית. המשיבים נשאלו על תדירות הופעת ההתנהגויות האלימות השונות במערכת היחסים הזוגית שלהם בתקופה שמאז תחילת המלחמה.

מדגם

המדגם מורכב מ-1,591 נשים וגברים יהודים בגילאי 20 עד 60 הנמצאים בזוגיות. המחקר התמקד ביהודים בלבד מתוך הרצון להתמקד באוכלוסייה המשרתת, ויש צורך במחקר נפרד כדי להבין את ההשלכות של מצב הלחימה על אלימות בזוגיות בקרב החברה הערבית. המדגם כולל קבוצה עיקרית של 1,003 משיבים המהווים מדגם ארצי מייצג ביחס לתנאים שהוצבו, ושתי קבוצות עיבוי - קבוצת משרתים, המונה 279 גברים ונשים שביצעו לפחות 21 ימי מילואים, גם אם לא ברצף, מתחילת המלחמה, וקבוצת בני ובנות זוג של משרתים, המונה 309 גברים ונשים שבני ובנות זוגם ביצעו לפחות 21 ימי מילואים, גם אם לא ברצף, מתחילת המלחמה.

הליך איסוף המידע והנתונים

את השאלון המקוון הפיצה חברת "דיאלוג". השאלונים נשלחו בשפה העברית ונענו באופן אנונימי. איסוף הנתונים התבצע בין 9 בספטמבר ל-23 בספטמבר 2024.

ממצאים¹²

מאפייני רקע

לוח 1 מציג את ההתפלגות המגדרית של המשיבים לסקר, את סטטוס השירות של המשיבים ובני זוגם וכן את אופי השירות של מי ששרתו. שירות במלחמה הוגדר כשירות מילואים או חובה ביחידה עורפית ובאזורי הלחימה, או כעבודה בכוחות הביטחון וההצלה באחד באזורי הלחימה, בתקופה שמאז פרוץ המלחמה. 44% מהמשיבים לא שרתו כלל, וכן

¹² עיבוד הנתונים נעשה על ידי חברת "דיאלוג". ממצאי השאלון נותחו בתוכנת SPSS. ההבדלים בין הקבוצות נבחנו באמצעות מבחן כי בריבוע המתאמים בין המשתנים נבדקו באמצעות מבחן פירסון ומתאם קרמר. כל הממצאים המופיעים בדוח נמצאו מובהקים סטטיסטית, ברמת מובהקות של $p < .05$.

בני ובנות הזוג שלהם לא שרתו. יתר המשיבים מצויים במערכת יחסים בה לפחות אחד מבני הזוג שרת, או ששניהם שרתו. כפי שניתן לראות, מבין המשרתים מספר המשיבים ששרתו בצבא ביחידה עורפית דומה למספר המשיבים ששירתו בצבא באזורי הלחימה, בעוד מספר המשיבים שעבדו בכוחות הביטחון וההצלה באזורי הלחימה הוא הנמוך ביותר

לוח 1	N	(%)
מגדר (n=1,591)		
גברים	750	47%
נשים	841	53%
סטטוס שירות (n=1,591)		
המשיבה שרתה	365	23%
בן הזוג של המשיבה שרתה	235	15%
שני בני הזוג שרתו	290	18%
אף אחד מבני הזוג לא שרת	701	44%
אופי שירות, מבין המשרתים* (n=585)		
שירות מילואים או חובה באחד מאזורי הלחימה	289	44%
שירות מילואים או חובה ביחידה עורפית	299	46%
עבודה בכוחות הביטחון וההצלה באחד מאזורי הלחימה (משטרה, מד"א, מכבי אש, זק"א וכו')	146	22%

*משתנה אופי השירות נקבע על פי שאלה רבת ברירה, ולכן המספרים נסכמים למעל 100%.

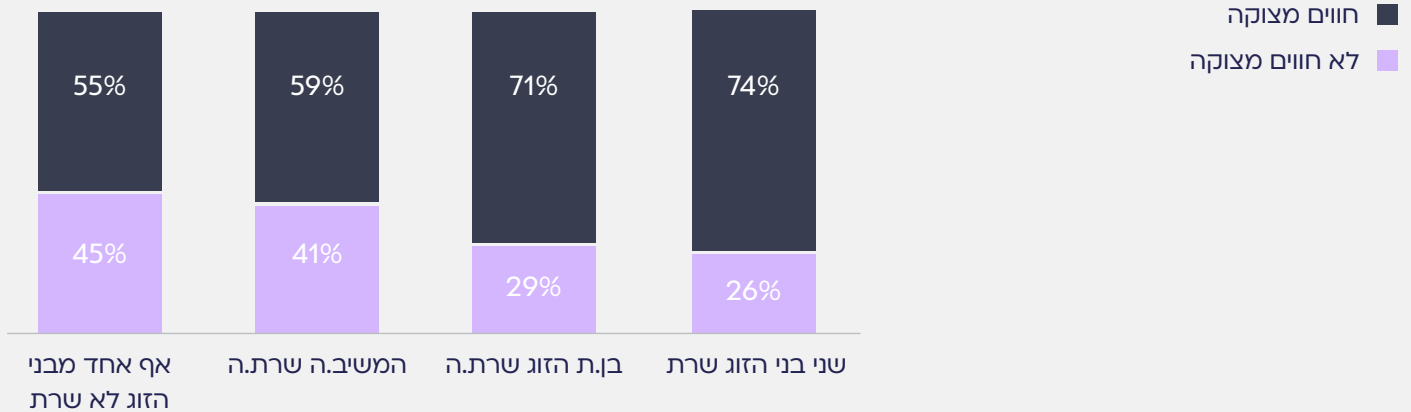
מאפייני מצוקה נפשית בעקבות המלחמה

כאמור, מדד מאפייני המצוקה נקבע על פי חמישה מאפייני מצוקה נפשית, מהם עלולים אנשים לסבול בתגובה לאירועים ביטחוניים וצבאיים מלחיצים (ראו נספח א'). המשיבים סימנו עבור כל מאפיין האם חוו אותו בתקופה שמאז תחילת המלחמה. מי שענו "כן" על 3-5 מהמאפיינים הוגדרו כחווים מצוקה. **לוח 2** מוצגת התפלגות מאפייני המצוקה של המשיבים, לפי סטטוס שירות. כפי שניתן לראות, שיעור המצוקה הנמוך ביותר נצפה בקרב משיבים שהם ובני הזוג שלהם לא שרתו בכוחות הביטחון, בעוד שיעור המצוקה הגבוה ביותר נצפה בקרב מי שהם וגם בני זוגם שרתו. כמו כן, נציין כי מבין כלל הנשים במדגם, 70% הוגדרו כחווות מצוקה, בעוד בקרב כלל הגברים רק 53% הוגדרו כחווים מצוקה. מחקרים אודות הפער המגדרי בדיווח על מצוקה מצביעים על כך ששיעור הדיווח הנמוך בקרב גברים לא מעיד בהכרח על מידת התמודדותם עם מצוקה נפשית.¹³ מקובל להניח כי אחת הסיבה העיקריות לפער היא הציפייה החברתית מגברים להציג חוסן נפשי משמעותי יותר.¹⁴ נתון זה חשוב עבור בחינת התפלגויות המצוקה, שכן שיעורי הנשים והגברים שונים בקבוצות שנבדקו. בפרט, קבוצת "המשיבה שרתה" היא בעלת רוב גברי, וקבוצת "בן הזוג שרתה" בעלת רוב נשי.

¹³ [Men's mental health: 40% of men won't talk to anyone about their mental health](#). Priory. Accessed: 17.11.2024

¹⁴ Thoits, P.A. (1991). [Gender Differences in Coping with Emotional Distress](#). In: Eckenrode, J. (eds) The Social Context of Coping. The Springer Series on Stress and Coping. Springer, Boston, MA.

לוח 2: מצוקה נפשית בעקבות המלחמה לפני סטטוס שירות

מדד אלימות בזוגיות

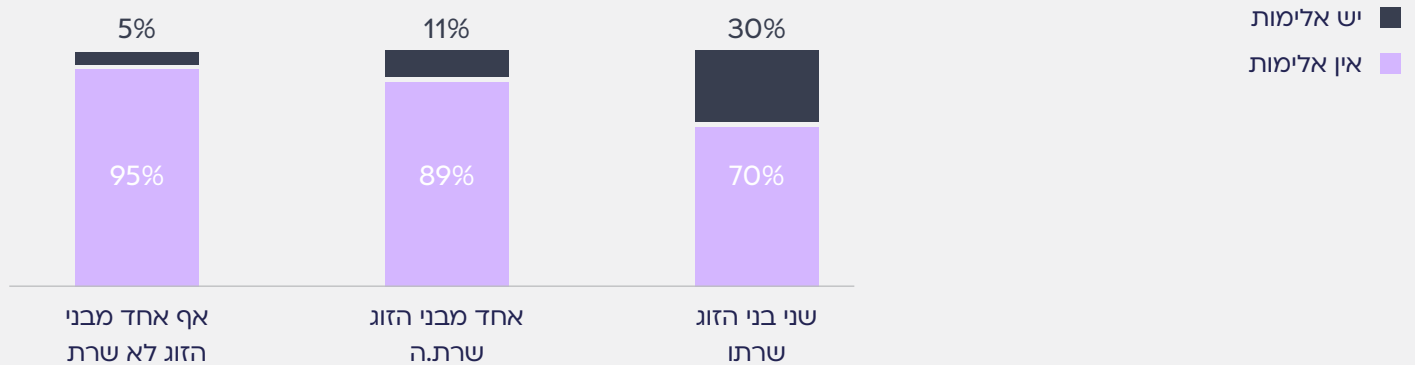
כאמור, לצורך הניתוחים במסמך זה אוחדו ארבעת סוגי האלימות עליהם נשאלו המשיבים לשני סוגים: אלימות רגשית וכלכלית, ואלימות פיזית ומינית. הסף לקביעת הימצאות אלימות בזוגיות נקבע בהתייעצות עם מומחים ומומחיות, תוך הישענות על הניסיון העולמי במדידת תופעת האלימות בזוגיות באמצעות דיווח עצמי. קביעת סף גבוה מאפשרת לנו להתגבר על החולשות שבכלי דיווח עצמי, ולתת ביטוי לכלל אופניה השונים של תופעת האלימות בזוגיות, בהתאם לחומרתם (ראו נספח ב' לפירוט המדד). בנתונים שיוצגו מטה התייחסנו להימצאות האלימות במערכת היחסים בכללותה, מבלי לציין אם המשיב הוא הקורבן לאלימות, התוקפן, או מצוי בדינמיקה של אלימות הדדית.

אלימות רגשית וכלכלית

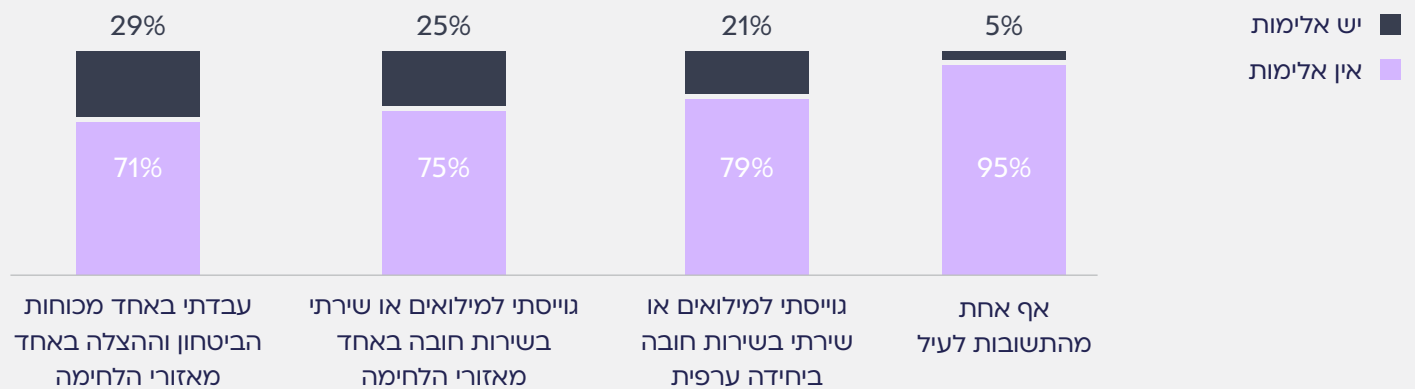
לוח 3 מציג את שיעורי האלימות הרגשית והכלכלית בקרב זוגות שבהם אף אחד מבני הזוג לא שרת, זוגות שבהם אחד מבני הזוג שרת וזוגות שבהם שני בני הזוג שרתו. הנתונים מצביעים על קשר חיובי בין דיווח על אלימות רגשית וכלכלית בזוגיות ושירות בכוחות הביטחון מאז השבעה באוקטובר. **בעוד ששיעור האלימות הרגשית והכלכלית בקרב זוגות שלא שרתו עומד על חמישה אחוזים, השיעור גבוה מפי 2 (11%) בקרב זוגות שבהם אחד מבני הזוג שרת, ומגיע ל-30 אחוזי אלימות רגשית וכלכלית בקרב זוגות שבהם שני בני הזוג שרתו.** לוחות 4 ו-5 מציגים את שיעורי האלימות הרגשית והכלכלית לפי סוג השירות של המשיבים, ולפי מקום הימצאם בשבעה באוקטובר. שיעורי האלימות הגבוהים ביותר נצפו היכן שהייתה החשיפה הגבוהה ביותר ללחימה – בקרב מי שעבדו בכוחות הביטחון וההצלה באחד מאזורי הלחימה, מי ששרתו באחד מאזורי הלחימה, וכן מי ששהו באזור שבו היו מחבלים בשבעה באוקטובר. באשר לקבוצה האחרונה, ניתן לשער כי הנתון המוצג אודות הקשר בין שיעור האלימות והנוכחות באירועי השבעה באוקטובר, טומן בתוכו גם את המתח המתמשך בשנה החולפת – המרחק מהבית מבלי לדעת מתי ישובו אליו, ההסתגלות לסביבת מגורים אחרת, המגורים המשפחתיים בחדרי מלון או בדירות צפופות, אובדן מקומות העבודה ועוד.

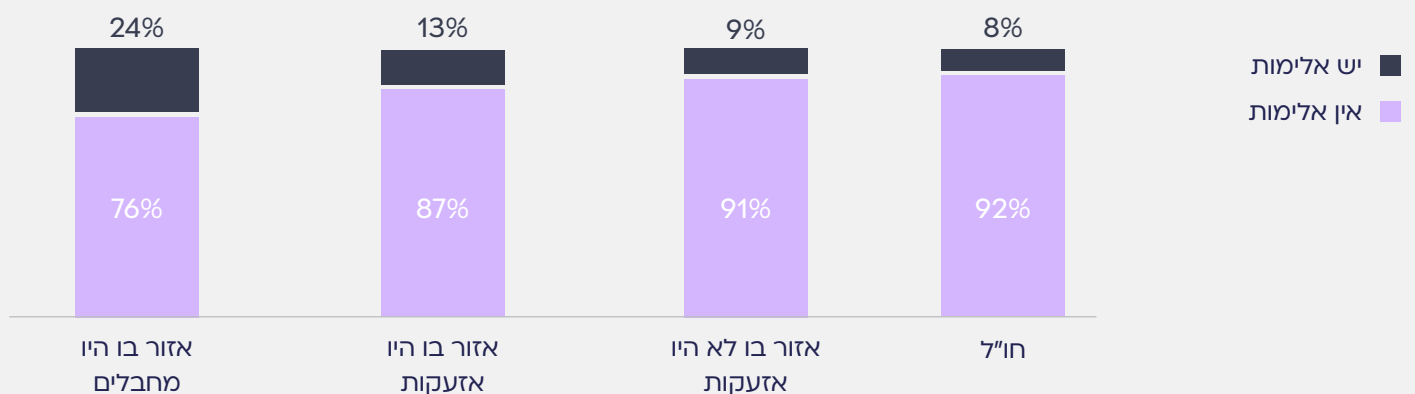
לוח 3: אלימות רגשית וכלכלית לפי סטטוס שירות

לוח 4: אלימות רגשית וכלכלית לפי סוג שירות

לוח 5: אלימות רגשית וכלכלית לפי מקום שהות בשבעה באוקטובר

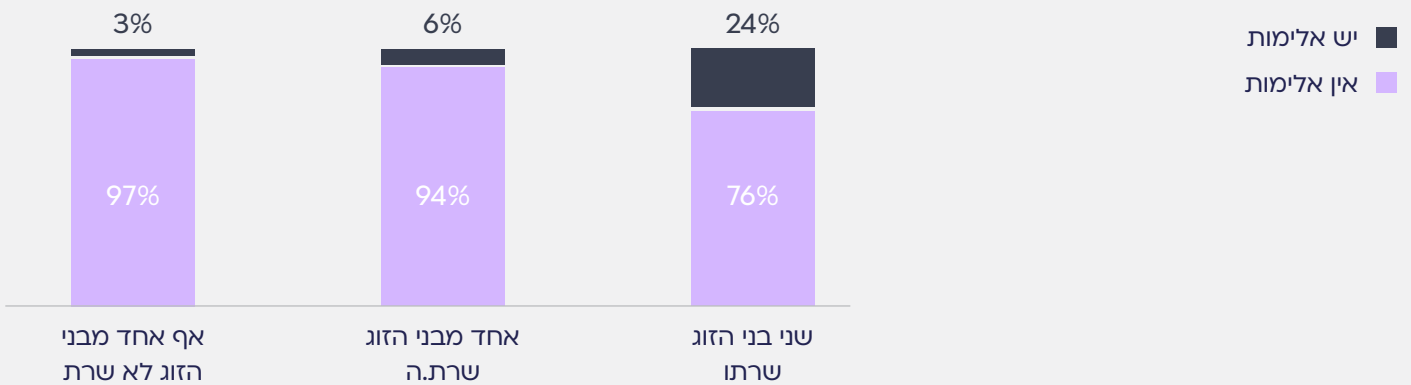

אלימות פיזית ומינית

לוח 6 מציג את שיעורי האלימות הפיזית והמינית בקרב זוגות שבהם אף אחד מבני הזוג לא שרת, זוגות שבהם אחד מבני הזוג שרת וזוגות שבהם שני בני הזוג שרתו. זוגות בהם אחד מבני הזוג או שניהם שרתו בכוחות הביטחון מדווחים על שיעורי אלימות פיזית ומינית גבוהים יותר מהאוכלוסייה הכללית. **בעוד ששיעור האלימות הפיזית והמינית בקרב זוגות שלא שרתו עומד על שלושה אחוזים, השיעור כפול בקרב זוגות שבהם אחד מבני הזוג שרת, והוא מאמיר ל-24% זוגות בהם שני בני הזוג שרתו.**

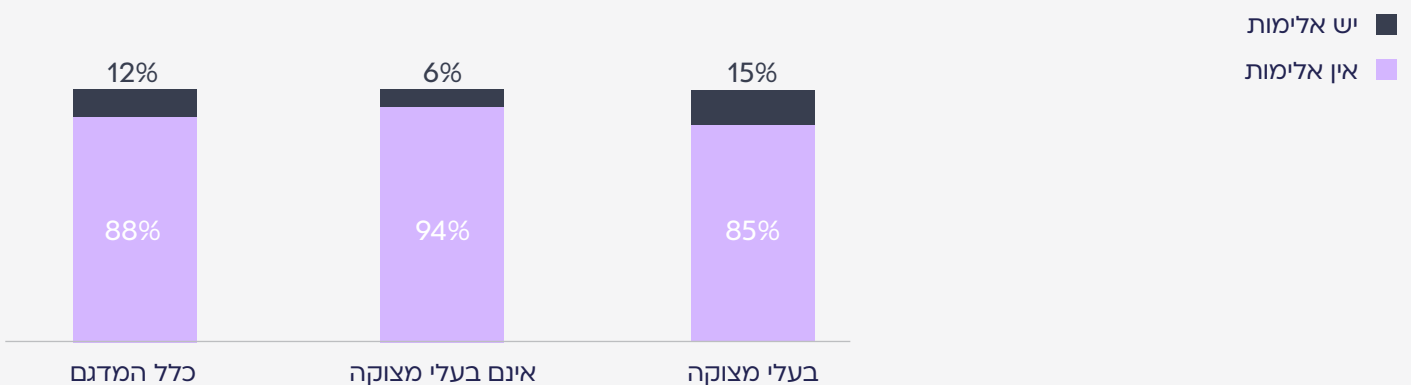
לוח 6: אלימות פיזית ומינית לפי סטטוס שירות

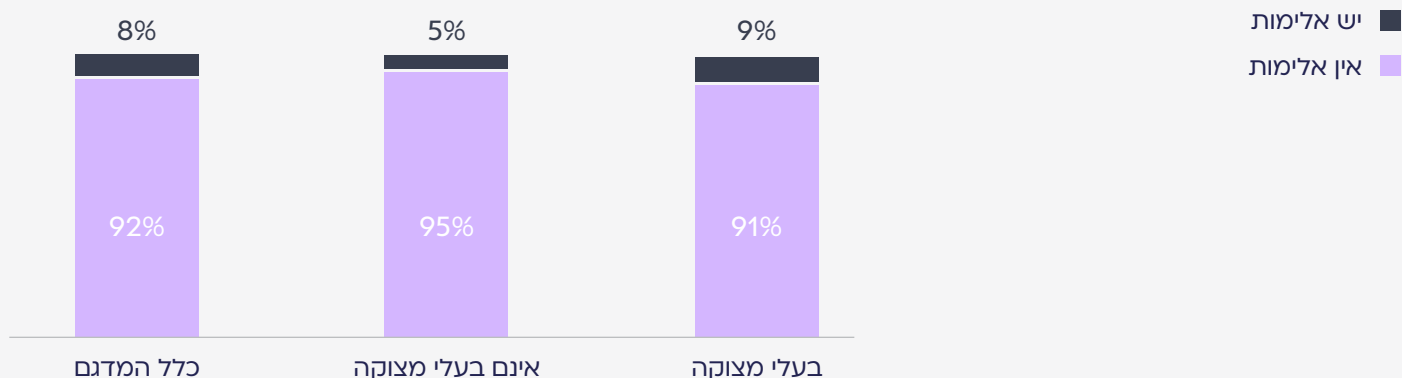
מצוקה נפשית בעקבות המלחמה ואלימות בזוגיות

לוחות 7 ו-8 מציגים את שיעורי האלימות הרגשית והכלכלית והאלימות הפיזית והמינית (בהתאמה), לפי רמת המצוקה הנפשית בעקבות המלחמה שהביעו המשיבים, ובהשוואה לשיעורי האלימות בכלל המדגם. כפי שניתן לראות, **שני סוגי האלימות מצויים בשיעור גבוה יותר במערכת היחסים הזוגית של מי שדיווחו על מצוקה ביחס למי שלא דיווחו על מצוקה – 15 לעומת 6 אחוזי אלימות רגשית וכלכלית, ו-9 לעומת 5 אחוזי אלימות פיזית ומינית.**

לוח 7: אלימות רגשית וכלכלית לפי מצוקה נפשית בעקבות המלחמה

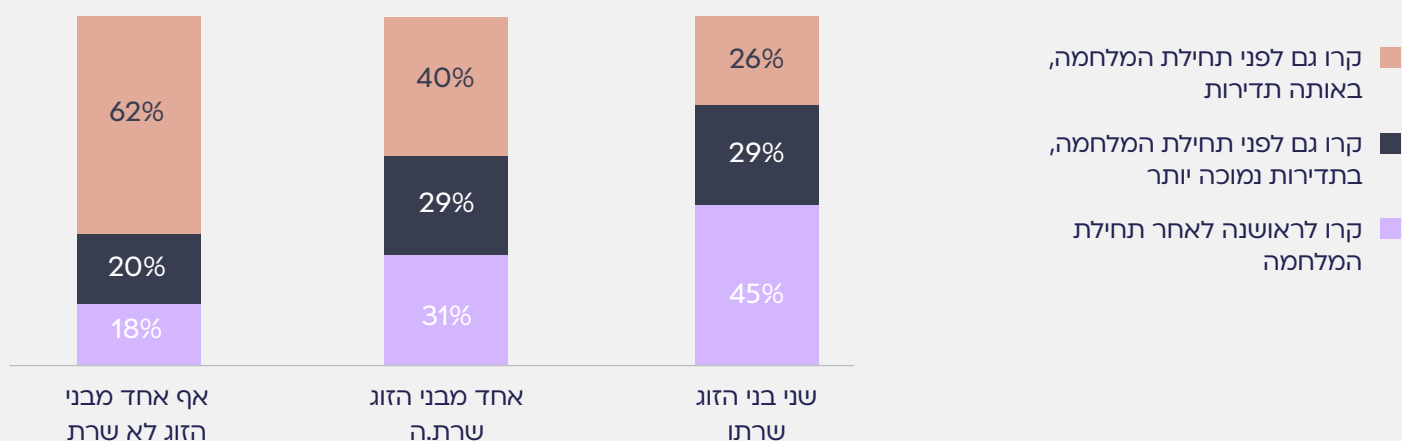
לוח 8: אלימות פיזית ומינית לפי מצוקה נפשית בעקבות המלחמה

שינוי בתדירות ההתנהגויות האלימות בעקבות מלחמת "חרבות ברזל"

לאחר המענה על תדירויות ההתנהגויות האלימות, מי שהשיבו כי לפחות אחת מהן קרתה בתדירות מסוימת, נשאלו האם ההתנהגויות האלימות קרו גם לפני המלחמה באותה תדירות, קרו גם לפני המלחמה בתדירות נמוכה יותר או קרו לראשונה לאחר תחילת המלחמה. **לוח 9** מציג את המענה לשאלה לפי סטטוס השירות של המשיבים, בניכוי מי שהשיבו כי אינם מעוניינים לענות. **כפי שעולה מהנתונים, בקרב הזוגות שבהם אף אחד מבני הזוג לא שרת, עיקר ההתנהגויות האלימות קרו באותה תדירות עוד לפני המלחמה (62%). לעומת זאת, 60% מההתנהגויות האלימות בקרב זוגות בהם אחד מבני הזוג שרת בכוחות הביטחון, קרו לראשונה או התגברו לאחר תחילת המלחמה. בקרב זוגות בהם שני בני הזוג שרתו שיעור ההתנהגויות שקרו לראשונה או שהתגברו לאחר תחילת המלחמה גבוה במיוחד, ועומד על 74% (מתוכם 45% הופיעו לראשונה לאחר פרוץ המלחמה).**

לוח 9: מבין כלל ההתנהגויות עליהן נשאלת, האם אלו שהתרחשו בתדירות מסוימת...

מסקנות

ממצאי המחקר שערכנו מלמדים כי החשיפה לאזורי קרב והמעורבות במלחמה מובילות להחמרה ולהגברת השכיחות של אלימות בזוגיות. ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם ממצאים ממדינות אחרות המצביעים על קשר אפשרי בין מצבי דחק קיצוניים, הנגרמים על ידי אירועים ביטחוניים וטראומטיים, לבין עלייה במתחים בין-אישיים, המתבטאים באלימות פיזית, רגשית, כלכלית, מינית ופיזית.

ממצאי המחקר מראים כי שיעורי האלימות הרגשית והכלכלית ושיעורי האלימות הפיזית והמינית, גבוהים פי שניים לפחות בקרב זוגות שבהם אחד מבני הזוג שירת בצבא או בכוחות הביטחון במלחמת "חרבות ברזל", בהשוואה לזוגות שבהם אף אחד מבני הזוג לא שרת. נוסף על כך, בקרב זוגות שבהם שני בני הזוג משרתים נצפו שיעורי אלימות מדאיגים במיוחד – 30% דיווחו על אלימות רגשית וכלכלית, ו-24% דיווחו על אלימות פיזית ומינית. שיעורי אלימות גבוהים מהממוצע נמצאו גם בקרב מי שדיווחו על מצוקה נפשית עקב המלחמה, וכן בקרב מי ששהו באזורים בהם התקיימה המתקפה, ב-7 באוקטובר. מסקנות אלו מחזקות את הקריאה הדחופה לטיפול מערכתי ומידי בנפגעי מצוקה וטראומה, הן בקרב המשרתים והן בקרב בני משפחותיהם. התעלמות מהצורך הדחוף במתן סיוע רגשי וחברתי משמעותה התעלמות מסכנה חמורה הניצבת בפני החברה הישראלית בכלל, ונשים בפרט, בהיותן הנפגעות העיקריות מאלימות במשפחה ובזוגיות.

בהיעדר מערך תמיכה רחב ותוכניות טיפוליות מותאמות, תופעות אלו צפויות להעמיק ולהפוך לחלק בלתי נפרד מהשיח החברתי והמשפחתי בישראל. לפיכך, יש לראות בטיפול ובמניעה של תופעות האלימות בזוגיות חלק בלתי נפרד מהמאמצים לשיקום חברתי לאחר המלחמה.

המלצות למדיניות

הרחבת המענה הטיפולי לאוכלוסיית המשרתים והמשרתות תוך מתן דגש לאלימות במשפחה

1

יש לקדם תוכניות טיפול ארוכות טווח למשפחות המשרתים והמשרתות, ולאפשר גישה לטיפול זוגי ומשפחתי מקצועי עם מומחיות באלימות במשפחה, שיסייע בהתמודדות עם האתגרים הרגשיים והחברתיים הנובעים מהמתח, החרדה והטראומה שנגרמים כתוצאה מחשיפה לאירועי הלחימה. כיוון שרבים מהמשרתים נמנעים מדיווח על המצוקה עמה מתמודדים, יש להסתכל על אוכלוסיית המשרתים כולה כאוכלוסיית היעד למענה הטיפולי, ולא בלבד לאלו הפונים לבקשו.

הקמת מרכזי תמיכה חוצי-מערכת

2

יש להקים מרכזי תמיכה משולבים בתוך הצבא, בשיתוף עם משרד הביטחון, משרד הרווחה וארגונים אזרחיים. מרכזים אלה יכללו צוותים מקצועיים בתמיכה נפשית, רגשית ומשפחתית, ויפעלו באופן שוטף למתן סדנאות טיפוליות, להכוונה ולסיוע ישיר למשרתים. ות ולבני משפחותיהם בניהול טראומה ובמניעת אלימות במשפחה. על המרכזים לשלב גם תוכניות הדרכה לבני משפחה, להיכרות עם השפעות השירות במלחמה ועם כלים להתמודדות ולתמיכה במשרתים השבים הביתה.

הסברה לחיילים ולבני משפחותיהם על זכויותיהם

3

יש לוודא שהמשרתים ובני משפחותיהם מודעים לזכויותיהם בנוגע לתמיכה נפשית, טיפול פסיכולוגי, זכאות לימי התארגנות והתרעננות במסגרת שירות המילואים.

הכשרת אנשי מקצוע בתחום הביטחון לזיהוי אלימות בזוגיות

4

יש להכשיר את אנשי כוחות הביטחון – כולל שוטרים וחיילים – לזיהוי סימנים מוקדמים של אלימות פוטנציאלית במסגרת הזוגית והמשפחתית, ולעודד פנייה לגורמי טיפול רלוונטיים

מעקב אחר נתונים וניתוח עומק

5

יש לבצע מעקב מתמשך אחר נתוני אלימות בזוגיות ובמשפחה בקרב יוצאי שירות קרבי, וכן השוואת מדדים אלו לנתונים האזרחיים, כדי להבין לעומק את ההשלכות והגורמים המעודדים תופעות אלו, וליצור תוכניות התערבות מושכלות ויעילות.

קמפיין להעלאת המודעות בקרב האוכלוסייה הכללית

6

יש לצאת לקמפיין מטעם משרד הרווחה להעלאת מודעות האוכלוסייה הכללית להשפעות תחושות הלחץ והמצוקה על התא הזוגי והמשפחתי, ולהפנות דרכו למענים המתאימים להתמודדות עם התחושות.

נספח א' - שאלון

1. האם אתה כיום נמצאת בזוגיות, לפחות שלושה חודשים?
1. כן 2. לא < לסיים ולהודות

2. מאז תחילת מלחמת חרבות ברזל, האם אתה?
(אפשר לסמן כמה תשובות):

1. גויסתי למילואים או שירתי בשירות חובה באחד מאזורי הלחימה < להמשיך
2. גויסתי למילואים או שירתי בשירות חובה ביחידה עורפית < להמשיך
3. עבדתי באחד מכוחות הביטחון והצללה באחד מאזורי הלחימה (משטרה, מד"א, מכבי אש, זק"א וכו') < להמשיך
4. אף אחת מהתשובות לעיל < לדלג לש. 4

3. כמה זמן נמשכה תקופת השירות או העבודה שלך במלחמה, בחודשים?

1. פחות מחודש
2. חודש-חודשיים
3. 3 חודשים
4. 4 חודשים
5. 5 חודשים
6. 6 חודשים ומעלה

4. איפה אתה היית ב-7/10?

1. באזור בו היו מחבלים
2. באזור בו היו אזעקות
3. באזור בו לא היו אזעקות
4. בחו"ל
5. אחר

לפניך רשימת תופעות מהן סובלים לעתים אנשים בתגובה לאירועים צבאיים וביטחוניים מלחיצים. אנא קראי בתשומת לב כל שורה, וסמני האם בתקופה שמאז תחילת המלחמה חווית את התופעות הבאות:

5. חלמת או חשבת על חוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10, בניגוד לרצונך? כן/לא 6. התאמצת שלא לחשוב על החוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10, או שהתאמצת להימנע מדברים שיזכירו את האירועים? כן/לא
7. חשת תחושה של "דריכות על", עמידה על המשמר או ערנות מוגברת במיוחד? כן/לא
8. חשת קהות רגשית או ניתוק מאנשים אחרים, מפעילויות שנהגת להנות מהן או מהסביבה שלך? כן/לא
9. האשמת את עצמך או האשמת אדם אחר במה שקרה במהלך השירות או ב-7.10, או בבעיות שנגרמו כתוצאה מהחוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10? כן/לא

כעת נעבור למספר שאלות לגבי בן/בת הזוג שלך

10. מאז תחילת מלחמת חרבות ברזל, בן/בת הזוג שלך (אפשר לסמן כמה תשובות):

1. גויסה למילואים או שירתה בשירות חובה באחד מאזורי הלחימה < **להמשיך**
2. גויסה למילואים או שירתה בשירות חובה ביחידה עורפית < **להמשיך**
3. עבדה באחד מכוחות הביטחון וההצלה באחד מאזורי הלחימה (משטרה, מד"א, מכבי אש וכו') < **להמשיך**
4. אף אחת מהתשובות לעיל < **לדלג לש. 9**

11. כמה זמן נמשכה תקופת השירות או העבודה של בן/בת הזוג שלך במלחמה, בחודשים?

1. פחות מחודש
2. חודש-חודשיים
3. 3 חודשים
4. 4 חודשים
5. 5 חודשים
6. 6 חודשים ומעלה

12. איפה היה בן/בת זוגך ב-7/10?

1. באזור בו היו מחבלים
2. באזור בו היו אזעקות
3. באזור בו לא היו אזעקות
4. בחו"ל
5. אחר

לפניך רשימת תופעות מהן סובלים לעתים אנשים בתגובה לאירועים צבאיים וביטחוניים מלחיצים. אנא קראי בתשומת לב כל שורה, וסמני האם בתקופה שמאז תחילת המלחמה בן/בת הזוג שלך חווה/חווה את התופעות הבאות:

13. חלם או חשב על חוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10, בניגוד לרצונו? **כן/לא**

14. התאמץ שלא לחשוב על החוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10, או שהתאמץ להימנע מדברים שיזכירו את האירועים? **כן/לא**

15. חש תחושה של "דריכות על", עמידה על המשמר או ערנות מוגברת במיוחד? **כן/לא**

16. חש קהות רגשית או ניתוק מאנשים אחרים, מפעילויות שנהג להנות מהן או מהסביבה שלו? **כן/לא**

17. האשים את עצמו או האשים אדם אחר במה שקרה במהלך השירות או ב-7.10, או בבעיות שנגרמו כתוצאה מהחוויות מהשירות או מאירועי ה-7.10? **כן/לא**

באיזו תדירות מתרחשות כל אחת ההתנהגויות הבאות בתוך מערכת היחסים הזוגית שלך בתקופה שמתחילת מלחמת חרבות ברזל:

אף פעם	לעיתים רחוקות	לפעמים	לעיתים קרובות	תמיד	
1	2	3	4	5	18. קללות, צעקות, העלבה או השפלה
1	2	3	4	5	19. התעלמות מכוונת על מנת לפגוע ברגשות (למשל: שתיקות, התעלמות משיחות טלפון או מהודעות)
1	2	3	4	5	20. איומים, האשמות, הפחדה או הטרדה (למשל: פניות מרובות בטלפון, בהודעות טקסט, באימייל או ברשתות חברתיות)
1	2	3	4	5	21. הרס או זריקת חפצים בבית
1	2	3	4	5	22. התנהגות חשדנית וקנאית, מעקב וניסיון לשליטה (למשל: כניסה לתכתובות פרטיות במייל/בטלפון, ציתות לשיחות טלפון, הופעה פתאומית במקומות)
1	2	3	4	5	23. מניעת מפגש עם בני משפחה או חברים או הגבלת זמן הפנאי או הפעילות מחוץ לבית

במידה וסומנה אף פעם בכל השאלות < לדלג לט. 25.

היתר < להמשיך

24. בהתנהגויות שסימנת כי אירעו בתדירות מסוימת, האם:

1. בן/בת הזוג שלי נהגה כך כלפי
2. נהגתי כך כלפי בן/בת הזוג שלי
3. שנינו נהגנו כך אחד כלפי השני
4. לא מעוניינת להשיב

1	2	3	4	5	25. הערמת קשיים לצאת לעבוד או ללמוד
1	2	3	4	5	26. שליטה על הכסף (למשל: מניעת גישה לכספים ונכסים משותפים, מניעת מידע על המצב הכספי, פיקוח ומעקב קיצוני אחר הוצאות)
1	2	3	4	5	27. סירוב לחלוק כסף או משכורת

במידה וסומנה אף פעם בכל השאלות < לדלג לט. 29.

היתר < להמשיך

28. בהתנהגויות שסימנת כי אירעו בתדירות מסוימת, האם:

5. בן/בת הזוג שלי נהגה כך כלפי
6. נהגתי כך כלפי בן/בת הזוג שלי
7. שנינו נהגנו כך אחד כלפי השני
8. לא מעוניינת להשיב

1	2	3	4	5	29. גרימת כאב או חבלה באמצעות מכות, דחיפות, סטירות, משיכת שיער או בכל דרך אחרת
---	---	---	---	---	--

במידה וסומנה אף פעם < לדלג לט. 31
היתר < להמשיך

30. בהתנהגויות זו, האם:

- 9. בן/בת הזוג שלי נהגה כך כלפי
- 10. נהגתי כך כלפי בן/בת הזוג שלי
- 11. שנינו נהגנו כך אחד כלפי השני
- 12. לא מעוניינת להשיב

1	2	3	4	5	31. מגע מיני או קיום יחסי מין שלא ברצון או בהסכמה מלאה של שני הצדדים
1	2	3	4	5	32. שימוש באימים, כוח פיזי או מניפולציות רגשיות כדי להשתתף בפעילות מינית או לקיים יחסי מין (למשל: החזקה בכוח, סחיטה רגשית)
1	2	3	4	5	33. הטרדה, השפלה בעלת אופי מיני (למשל: העברת תמונות או סרטונים בעלת אופי מיני, הטרדה מילולית בעלת אופי מיני) או הכאה מכוונת בעת קיום יחסי מין בהיעדר רצון או הסכמה

במידה וסומנה אף פעם בכל השאלות < לדלג לט. 35
היתר < להמשיך

34. בהתנהגויות שסימנת כי אירעו בתדירות מסוימת, האם:

- 13. בן/בת הזוג שלי נהגה כך כלפי
- 14. נהגתי כך כלפי בן/בת הזוג שלי
- 15. שנינו נהגנו כך אחד כלפי השני
- 16. לא מעוניינת להשיב

35. מבין כלל ההתנהגויות עליהן נשאלת בשאלות 18-34, האם אלו שהתרחשו בתדירות מסוימת:

- 1. קרו לראשונה לאחר תחילת המלחמה
- 2. קרו גם לפני תחילת המלחמה, בתדירות נמוכה יותר
- 3. קרו גם לפני תחילת המלחמה, באותה תדירות
- 4. לא מעוניינת להשיב

שאלות דמוגרפיה

36. מגדר:

- 1. גבר
- 2. אישה

3. אחר

4. לא מעוניינת להשיב

37. בנת כמה אתה? _____

38. כיצד אתה מגדירה את עצמך:

1. חרדית

2. דתייה

3. מסורתית

4. חילונית

5. לא מעוניינת להשיב

6. אחר

39. מצב משפחתי:

1. בזוגיות

2. נשואה

3. לא מעוניינת להשיב

40. מהי דתך?

1. יהודיה

2. נוצריה

3. מוסלמית

4. דרוזית

5. אין לי דת

41. מחוז מגורים:

1. ירושלים

2. צפון

3. חיפה

4. מרכז

5. תל אביב

6. דרום

7. יהודה ושומרון

42. ההכנסה הממוצעת (חציון) למשק בית בישראל היום היא כ-16,000 ש"ח ברוטו. האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (של שני בני הזוג) היא: [במשק בית של נפש אחת השכר הממוצע ליחיד הוא כ-8,000 ש"ח ברוטו]

1. הרבה מתחת לממוצע

2. מעט מתחת לממוצע

3. כמו הממוצע

4. מעט מעל הממוצע

5. הרבה מעל הממוצע

6. לא יודעת.

נספח ב' - מדד האלימות

פריטי השאלון

אלימות פיזית ומינית

1. גרימת כאב או חבלה באמצעות מכות, דחיפות, סטירות, משיכת שיער או בכל דרך אחרת
2. מגע מיני או קיום יחסי מין שלא ברצון או בהסכמה מלאה של שני הצדדים
3. שימוש באיומים, כוח פיזי או מניפולציות רגשיות כדי להשתתף בפעילות מינית או לקיים יחסי מין (למשל: החזקה בכוח, סחיטה רגשית)
4. הטרדה, השפלה בעלת אופי מיני (למשל: העברת תמונות או סרטונים בעלת אופי מיני, הטרדה מילולית בעלת אופי מיני) או הכאבה מכוונת בעת קיום יחסי מין בהיעדר רצון או הסכמה

אלימות רגשית וכלכלית

1. קללות, צעקות, העלבה או השפלה
2. התעלמות מכוונת על מנת לפגוע ברגשות (למשל: שתיקות, התעלמות משיחות טלפון או מהודעות)
3. איומים, האשמות, הפחדה או הטרדה (למשל: פניות מרובות בטלפון, בהודעות טקסט, באימייל או ברשתות חברתיות)
4. הרס או זריקת חפצים בבית
5. התנהגות חשדנית וקנאית, מעקב וניסיון לשליטה (למשל: כניסה לתכתובות פרטיות במייל/בטלפון, ציתות לשיחות טלפון, הופעה פתאומית במקומות)
6. מניעת מפגש עם בני משפחה או חברים או הגבלת זמן הפנאי או הפעילות מחוץ לבית
7. הערמת קשיים לצאת לעבוד או ללמוד
8. שליטה על הכסף (למשל: מניעת גישה לכספים ונכסים משותפים, מניעת מידע על המצב הכספי, פיקוח ומעקב קיצוני אחר הוצאות)
9. סירוב לחלוק כסף או משכורת

סף להגדרת אלימות

מענה על שני פריטים לפחות בתדירות 4 (לעתים קרובות) ומעלה

או

מענה על פריטים 3 או 4 (מספיק אחד מהם) בתדירות 3 (לפעמים) ומעלה

או

מענה על פריט 1 בכל תדירות שאינה אף פעם (תדירות 2 ומעלה)

מענה על שני פריטים לפחות בתדירות 4 (לעתים קרובות) ומעלה

או

מענה על פריטים 3 או 4 (מספיק אחד מהם) בתדירות 4 (לעתים קרובות) ומעלה

או

מענה על פריט 5 בתדירות 3 (לפעמים) ומעלה

**"חזית שקטה":
אלימות בזוגיות בקרב המשרתים בכוחות
הביטחון במלחמת "חרבות ברזל"**

מחברת הדו"ח: תומר מרון

נובמבר 2024

שדולת הנשים לישראל